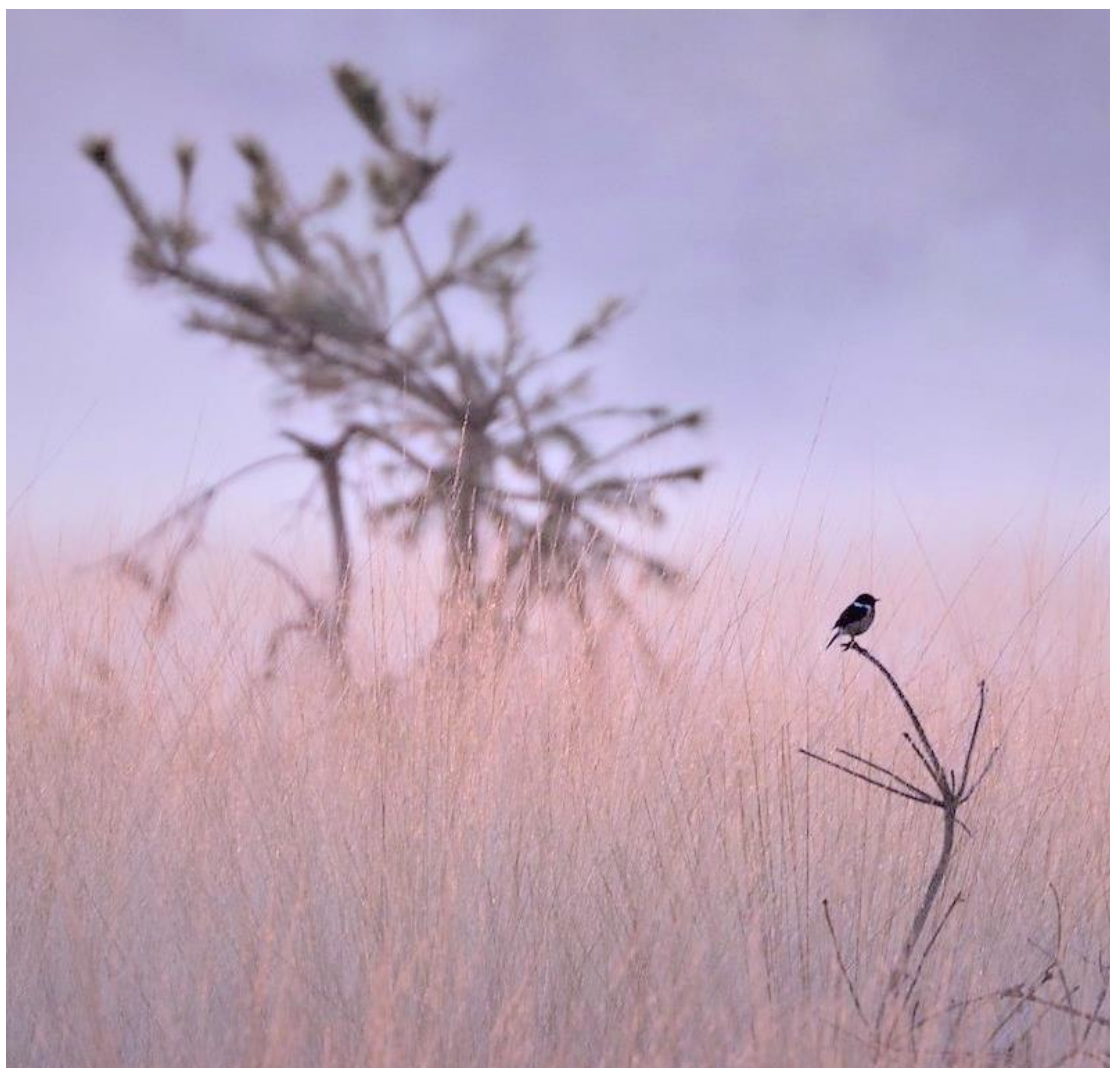

Broedvogelmonitoring project 2022

KAMPINA – ZANDBERGSVENNEN

SOVON PLOT 54879

Vogelwerkgroep WNLB Boxtel | 12 augustus 2022

Inleiding

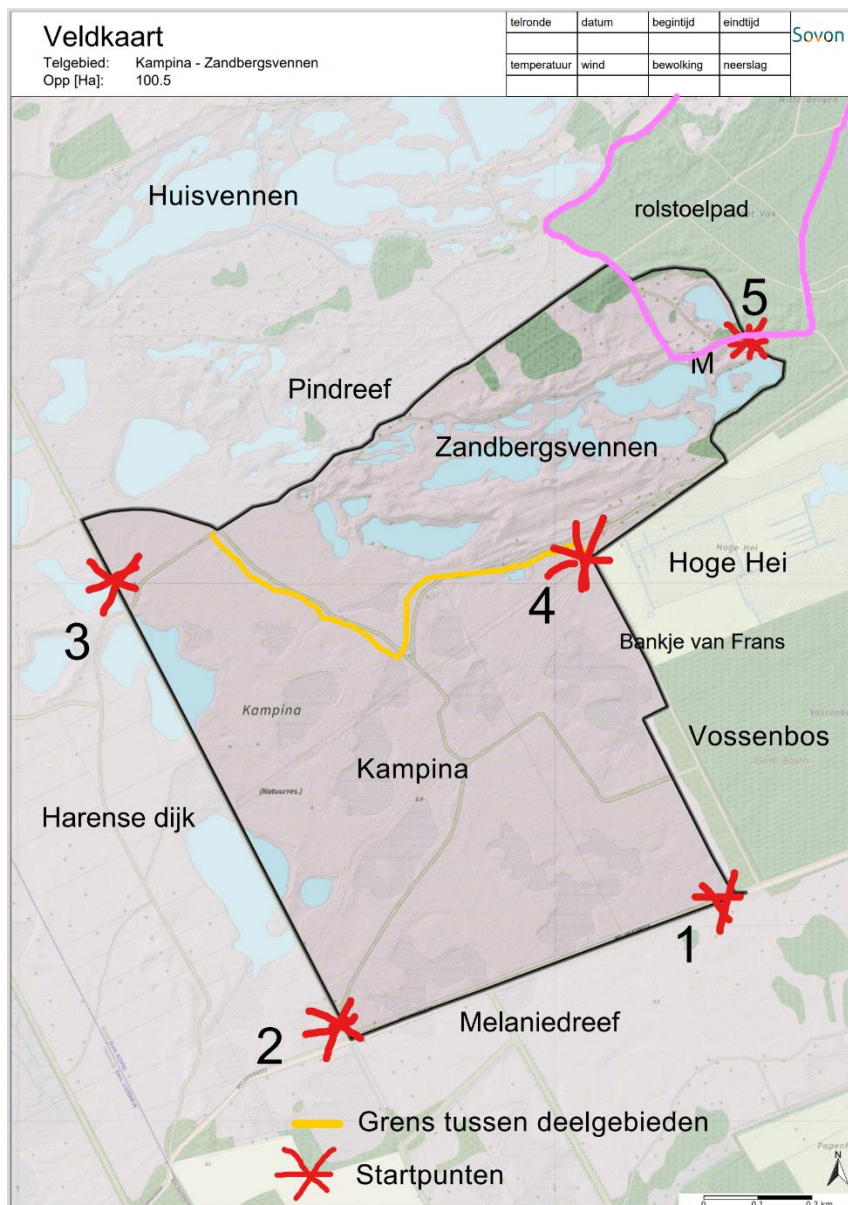
In overleg met Gijs Clements, coördinator monitoring projecten en Jolanda Ritter, coördinator vrijwilligerswerk van Natuurmonumenten beheerseenheid Midden-Brabant is de Vogelwerkgroep van de WNLB in Boxtel in februari 2022 gestart met een broedvogelmonitoring (BMP) in het gebied Kampina - Zandbergsvennen. Eerder werd dit gebied al gemonitord door Frans van Erve. Gegevens van die eerdere studies zijn niet beschikbaar voor vergelijking met de huidige studie.

Koude ochtend op de hei, Kampina, 7 maart 2022

Het onderzochte gebied

Het gebied Kampina - Zandbergsvennen is een onderdeel van het Natura 2000 gebied van de Kampina – Oisterwijkse bossen en vennen.

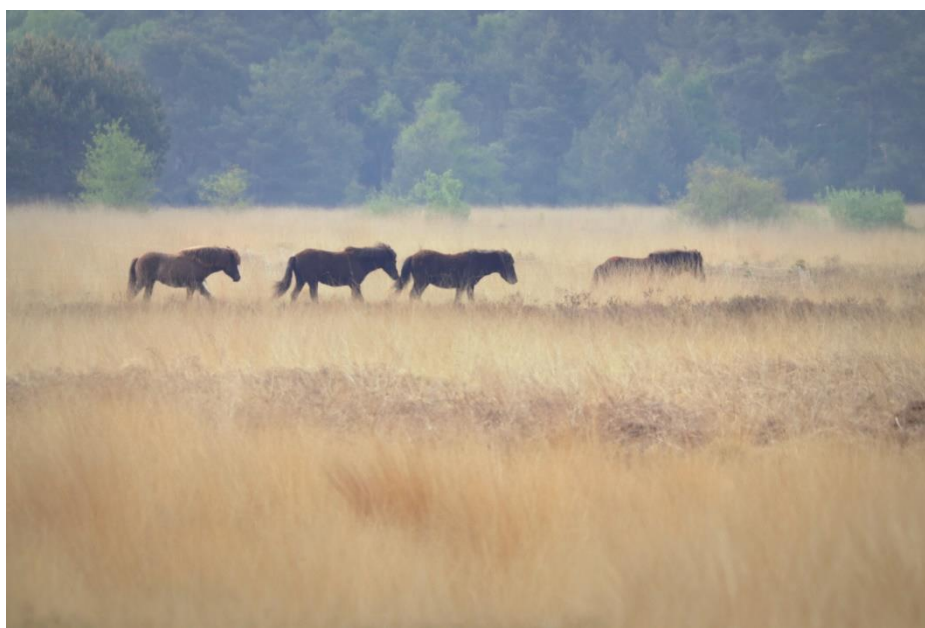
Het inventarisatiegebied wordt aan de noordzijde begrensd door de Pindreef, aan de oostzijde door het Vossenbos en de Hoge Hei, aan de zuidzijde door de Melaniedreef en aan de westzijde door de Harensedijk (ook wel van Tienhovenweg genoemd).

Het geïnventariseerde gebied is ongeveer 100 ha groot en bevat een aantal gevarieerde landschapselementen.

In het gedeelte bij de Zandbergsvennen vinden we een aantal vennen die in de loop van de zomer vaak droogvallen, enkele stukken naaldbos, en randen gemengd bos. Er zijn open gedeeltes met restanten hei en zandige stukken. Langs de vennen bevinden

zich zandruggen die een dichte heide begroeiing hebben, met losstaande grove dennen, eiken, berken en enkele monumentale beuken. Vooral de eiken verkeren voor een groot deel in slechte toestand en er staan meerdere dode eiken.

In de zuidelijke helft bevindt zich het grootste deel van de Kampinase heide. Dit gebied is sterk vergrast door met name pijpenstrootje dat in dichte plaggen voorkomt. Door afplaggen is op gedeeltes de graslaag verwijderd en komt plaatselijk weer struikhei en dophei terug. Ook zijn er delen begroeid met grijs kronkelsteeltje, een exotische mossoort. In de winter en het voorjaar zijn meerdere gedeeltes zeer nat, tot soms enkele decimeters water boven het maaiveld (donkerder gedeeltes op de kaart op pagina 2). In de loop van het voorjaar vallen deze stukken droog. Langs de Harense dijk zijn twee vennen die gedurende de hele observatieperiode water hebben gehouden. Over het gehele gebied, maar met name langs de grote paden, staan verspreid bomen, vooral grove den, eik en berk. Met name langs de Melaniedreef ook opslag van wilg, bramen en adelaarsvaren. Ook in het midden en langs de oostelijke rand breidt de adelaarsvaren zich sterk uit.

Een groep IJslandse pony's op de hei, 10 mei 2022

Het gebied wordt begraasd door een kudde vleesrunderen en een groep pony's. In de laatste jaren wordt er ook in gedeeltes met schapen begraasd. Het gebied is zeer populair bij wandelaars, door het gebied loopt een bewegwijzerde langeafstandsroute (Brabants vennenpad en de NS route van Boxtel naar Oisterwijk). Verder loopt vanaf de parkeerplaats bij de Roond een rolstoelpad tot aan het Zandbergsvan en het monument van van Tienhoven (M op de kaart). Mede hierdoor is de recreatiedruk zeer groot. Dit wordt enigszins tegengegaan doordat over de Hei nog maar één pad voor het publiek opengesteld is (gele lijn op de kaart).

Methoden

LIJST VAN GETELDE SOORTEN

Er werd een BMP -B (bijzondere soorten) uitgevoerd. Hieronder de lijst Bijzondere soorten van SOVON met toevoegingen (geel gemarkeerd). In verband met de “Vogel van het jaar” activiteiten van SOVON en Vogelbescherming Nederland werd in 2022 ook de merel meegeteld.

	Lijst van vogelnamen op alfabet met fusieafstand BMP- B 2022						
	Vogelnaam	Afkort	fusie-afstand		Vogelnaam	Afkort	Fusie-afstand
	Aalscholver (Grote)	Aal	500		Knobbelzwaan	KnZ	2500
	Appelvink	AV	300		Koekoek	Koe	nvt
	Baardman	BM	500		Kokmeeuw	KoM	500
	Bergeend	BE	2500		Krakeend	KrE	1000
	Blauwborst	BB	200		Kramsvogel	KV	500
	Blauwe Reiger	Blr	500		Kruisbek	KB	500
	Bonte Vliegenvanger	BVL	200		Kuifeend	KE	1000
	Boomklever	BKL	300		Kuifmees	Kf	300
	Boomkruiper	BKr	200		Kwartel	Kw	1000
	Boomleeuwerik	BL	300		Matkop	Mat	500
	Boompieper	BP	200		Merel	M	200
	Boomvalk	BV	500		Middel bonte specht	MBS	500
	Bosrietzanger	B	100		Nachtegaal	N	200
	Bosuil	BU	500		Nachtzwaluw	NZ	300
	Braamsluiper	BS	300		Nijlgans	Nga	2500
	Brandgans	BgA	2500		Oeverzwaluw	OZ	500
	Bruine kiekendief	BrK	1000		Paapje	Paap	200
	Buizerd	Bui	1000		Patrijs	Pa	500
	Canadese Gans (Grote)	CGa	2500		Porseleinhoen	PH	300
	Cetti's zanger	CZ	300		Putter	Pu	300/500
	Dodaars	DD	500		Raaf	Rf	1500
	Draaihals	DH	500		Ransuil	RU	500/1000
	Engelse kwikstaart	Ekw	300		Rietgors	RG	200
	Europese kanarie	EK	300		Rietzanger	RZ	200
	Fitis	F	100		Ringmus	RM	200
	Fluiter.	FL	200		Roerdomp	RD	1000
	Fuut	Fu	1000		Roodborsttapuit	Rta	200
	Gaai	Gaai	300		Rouwkwikstaart	Rouw	300
	Geelgors	GG	300		Scholekster	Sc	1000
	Gekraagde Roodstaart	GR	200		Sijs	Sijs	300
	Gele Kwikstaart	GKw	300		Snor	Sn	200
	Goudhaan	GH	100		Sperwer	Sp	500/1000
	Goudvink	GV	500		Spotvogel	SV	200
	Grasmus	GM	200		Spreeuw	S	100
	Graspieper	GP	300		Sprinkhaanzanger	SZ	200
	Grauwe Gans	Gga	2500		Staartmees	SM	500
	Grauwe gors	GrG	500		Tafeleend	TE	1000
	Grauwe klauwier	GKI	500		Tapuit	Ta	200
	Grauwe Vliegenvanger	GVI	200		Tijftjaf	Tj	200
	Groene Specht	GS	1000		Torenvalk	TV	500
	Groenling	G	300		Tuinfluiter.	T	200
	Grote Bonte Specht	GBS	500		Tureluur	Tu	1000

	Grote gele kwikstaart	GGK	500		Turkse Tortel	TT	300
	Grote Lijster	GL	500		Veldleeuwerik	VL	300
	Grote Zilverreiger	GrZi	1000		Velduil	VU	1000
	Grutto	Gr	1000		Visdief	VD	500
	Havik	Ha	1000		Vuurgoudhaan	VGH	200
	Heggenmus	HM	200		Waterral	WR	200
	Holenduif	Hol	300		Watersnip	WS	1000
	Houtduif	HD	300		Wespendief	WD	1000/2000
	Houtsnip	HS	1000		Wielewaal	Wie	500
	Ijsvogel	Ijs	2000		Wilde eend	WE	1000
	Kauw	Ka	300		Witte kwikstaart	WKw	300
	Keep	Keep	200		Wulp	Wu	1000
	Kemphaan	KH	1000		Zanglijster.	Z	300
	Kievit	Ki	1000		Zomertaling	ZT	1000
	Kleine Karekiet	KK	100		Zwarte kraai	ZKr	500
	Kleine Barmsijs	Barm	500		Zwarte Mees	ZM	300
	Kleine Bonte Specht	KBS	300		Zwarte roodstaart	ZR	200
	Kleine Plevier	KPL	1000		Zwarte Specht	ZS	600
	Kneu	KN	500		Zwartkop	ZK	200

: Toegevoegde soorten

NB: Alle overige (zeer) zeldzame soorten ook vermelden!

Een koude ochtend in april, 19 april 2022

BEZOEKSCHEMA EN ROUTES

Bij de aanvang van de tellingen in februari 2022 waren de coronamaatregelen versoepeld en zodoende konden we met twee teams van 2 tot 4 personen het gebied onderzoeken. Daarvoor werd het gebied in twee delen verdeeld, een stuk rond de Zandbergsvennen (deelgebied Z), en een zuidelijk gedeelte van met name de grote Kampinase heide met de randen langs de Melaniedreef, Harense dijk en langs de Hoge Hei en het Vossenbos (deelgebied K).. Er werd geteld op vrijdagen en op maandagen en dinsdagen. In een aantal gevallen werden de twee deelgebieden op verschillende (kort bij elkaar liggende) data geteld.

Bezoekschema BMP Kampina -Zandbergsvennen 2022

Datum	Tijd	Weer	Bijzonderh	Deelgebied / tellers / route	
				Zandbergsvennen	Kampina
Wo 23 feb	8.04 – 11.36	gunstig	verkenning	HJ, CS, BvL / Z4	HM, GS, AS / K1
Ma-di 7-8mrt	7.07 – 11.00	gunstig		JAH, HJ / Z4	GS, BvL, EV / K1
Vr 18 mrt	6.58 – 11.23	gunstig		JAH, GH, BvL /Z5	GS, HJ / K3
Ma 21 mrt	19.39 – 21.09	gunstig	Avond	GS, HJ, JAH/ Z4	
Di 29 mrt	7.11 – 11.24	gunstig	Zomertijd	HJ, BvL / Z3	JAH, PW / K2
Vr 8 apr	6.45 – 10.33	gunstig		JAH, GH, PW / Z4	GS, HJ / K4
Di 19 apr	6.03 - 12.03	gunstig		GS, HJ / Z3	JAH, GH, BvL /K2
Vr 28 apr	5.47 – 12.21	gunstig		GS, JAH / K1	Gehele gebied
Di 10 mei	5.49 – 12.03	gunstig		JAH, GH / Z4	GS, HJ / K4
Vr 20 mei	7.41 – 11.52	gunstig		JAH, GS, HJ / K1	Gehele gebied
Ma 30 mei	21.12 – 23.14	gunstig	Avond *	GH, DK, HJ / Z4	GS, BvL, JAH /K1
Zo 5 juni	10.15 – 10.45	gunstig	Extra bez.	JAH, GH / Z5	Niet bezocht
Vr 10 juni	20.59 – 23.52	gunstig	Avond *	JAH, GS / Z4	HJ, DK, GH / K1
Wo 22 juni	10.43 – 10.45	gunstig	Extra bez.	Niet bezocht	HM, GS, DK / K1
Vr 8 juli	10.37 - 12.00	gunstig		JAH / K1, Z4	Deelbezoek 25%
Di 12 juli	14.51 – 14.53	gunstig	Extra bez.	JAH / K1	Deelbezoek 5%

Tellers

Gerard Somers (GS), Hen Maas (HM), Jan Albert Hellings (JAH), Gerda Hellings (GH), Hans Janssen (HJ), Dick Kuus (DK), Betsie van Leeuwen (BvL), Ad Sleenhoff (AS), Pieter Wesselink (PW), Elly Voets (EV), Chris Snik (CS), Rieneke van Bochove (RvB).

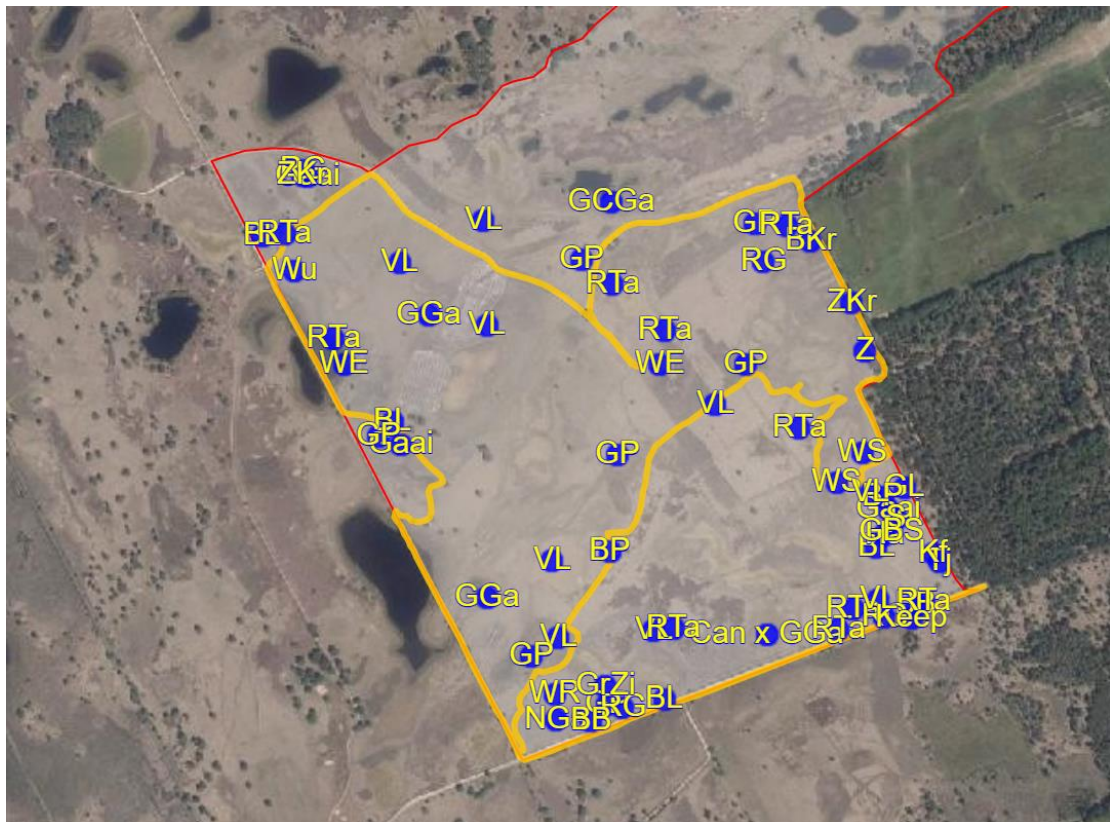
Routes

De twee deelgebieden (Z = Zandbergsvennen en K = Kampina) werden met drie (Z 3, 4, 5) respectievelijk vier (K1,2,3,4) routes geteld, startend bij de punten 1 -5 op de kaart op pagina 2.

REGISTRATIE VAN WAARNEMINGEN

De BMP werd uitgevoerd met behulp van de App “AviMAP voor Android” op Samsung TAB S2 en TAB A tablets. De resultaten werden ingevoerd in het AviMAP verwerkingsprogramma op de site van SOVON. De deelbezoeken werden gecombineerd in de beheertool “bezoek groeperen” en de dubbele waarnemingen werden handmatig verwijderd in het AviMAP programma.

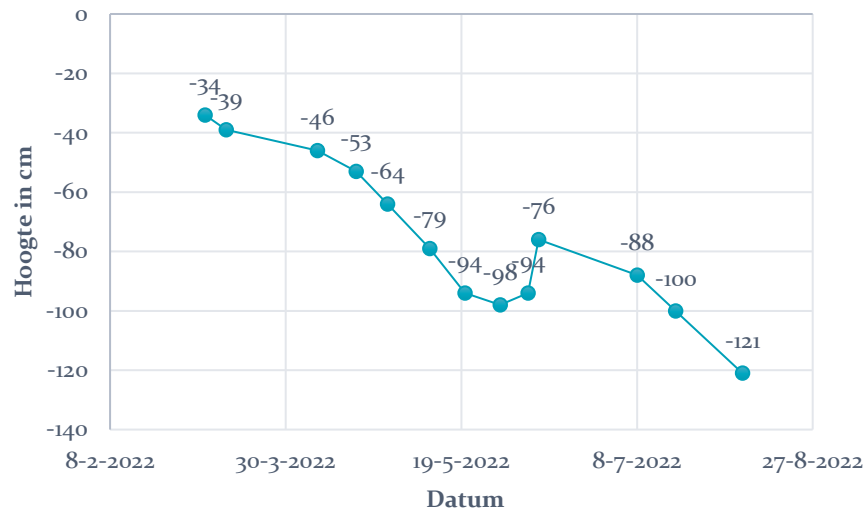
Hieronder een voorbeeld van een waarnemingenoverzicht in AviMAP (bezoek deelgebied Kampina op 29 maart 2022).

OVERIGE BIJZONDERHEDEN

De grondwaterstand werd bij elk bezoek afgelezen op de watermeter aan het begin van de Annadreef. Door de vele regen in het begin van het jaar en de inspanningen van het waterschap om zoveel mogelijk water vast te houden begonnen we met een behoorlijk hoge waterstand (- 34 cm). Door de zeer droge en zonnige maanden maart, april en mei liep dit snel terug tot bijna - 100 cm. Gelukkig was er begin juni een korte periode met zeer veel regen die leidde tot een verbetering. Daarna was er weer een gestage daling tot in het gele gebied.

Grondwaterstand Annadreef 2022

Watermeter aan de Annadreef, 7 augustus 2022

Resultaten

RESULTATEN 2022

Er werden 7 vroege ochtendtellingen, 3 latere ochtendtellingen en 3 avondtellingen gehouden, verdeeld over het broedseizoen van maart tot en met juli. Daarmee voldoet deze BMP aan de voorwaarden van de Handleiding Broedvogelmonitoring van SOVON 2016 en kan deze BMP dus gebruikt worden om de stand van de broedvogels in dit gebied vast te stellen.

SAMENVATTING

In het begin van het seizoen hebben we rijkelijk kunnen genieten van interessante doortrekkers, zoals klapekster, tapuiten, paapjes en beflijster. In het totaal zagen we gedurende de hele onderzoeksperiode 89 verschillende soorten waarvan er 52 soorten een territorium hadden. De grootste aantallen waren er van de boompieper (37 territoria), de fitis (29) en de roodborsttapuit (25). Allemaal typische soorten voor open biotopen met vrijstaande bomen en struikjes. Een belangrijke en karakteristieke soort voor de heide op de Kampina is de veldleeuwerik. Om deze goed te kunnen tellen is het open gebied meerdere keren zorgvuldig uitgekamd en zo kwamen we tot een respectabel aantal van 16 territoria. Minder succes hadden we met de watersnippen, die vroeg in het seizoen nog veel werden gezien (tot 10 stuks per bezoek), maar slechts een enkele leidde tot een mogelijk broedgeval (2). Het meest trieste is het nu definitief laatste exemplaar van de wulp. In 2000 broedden er nog 25 paartjes wulp op de Kampina, 5 jaar geleden nog 2 of 3, nu werd slechts een enkele eenzame wulp waargenomen. De allerlaatste!

De allerlaatste wulp op de Kampina, 19 april 2022

Leuke waarnemingen waren er wel van blauwborsten en kneutjes langs de Melaniedreef, sprinkhaanzangers en graspiepers op de hei. Tijdens de avondbezoeken waren er gelukkig behoorlijk veel nachtzwaluwen (8 territoria) en enkele houtsnippen. In de bosranden die we meetelden zagen we dezelfde soorten die we er vorig jaar gezien hebben, zoals appelvink, goudvink, spechten, de boomleeuwerik en de

gekraagde roodstaart en een bosuil. Overigens is het met roofvogels maar heel slecht gesteld. Weliswaar een territorium torenvalk, maar verder alleen incidentele waarnemingen van wespandief, buizerd, boomvalk, bruine kiekendief en havik. Op de vennen niet erg veel vogels. Nog 1 territorium dodaars, 2 meerkoet, 5 wilde eend en enkele ganzen. Er waren enkele broedpogingen van kokmeeuwen.

Zoals altijd keken we ook naar andere flora en fauna. Bijzonder was een waarneming van een das tijdens een avondbezoek.

Het meest bijzondere was echter gereserveerd voor het allerlaatst: op 22 juni zagen enkele leden van de vogelwerkgroep voor het eerst een grauwe klauwier bij het oostelijke hoekje van ons gebied langs de Melaniedreef. Deze is daar zeker drie weken aanwezig geweest, waarbij enkele waarnemingen met transport van voer, wat zou kunnen duiden op de aanwezigheid van (een nest met) jongen.

SOORTEN MET EEN TERRITORIUM

In onderstaande tabel zijn de resultaten (aantal territoria per soort) weergegeven voor het jaar 2022. Van 52 soorten werd een territorium vastgesteld.

BMP-B 2022 Kampina-Zandbergsvennen					
<i>Soorten met territoria</i>					
<i>Soort</i>	<i>aantal</i>	<i>Soort</i>	<i>aantal</i>	<i>Soort</i>	<i>aantal</i>
Appelvink	3	Grote Bonte Specht	3	Putter	2
Blauwborst	6	Grote Canadese Gans	1	Rietgors	11
Bonte Vliegenvanger	4	Grote Lijster	2	Roodborsttapuit	25
Boomkruiper	8	Heggenmus	1	Spreeuw	3
Boomleeuwrik	4	Holenduif	3	Sprinkhaanzanger	2
Boompieper	30	Houtduif	3	Tjiftjaf	5
Bosuil	1	Houtsnip	2	Torenvalk	1
Dodaars	1	Kievit	1	Tuinfluit	2
Fitis	29	Kneu	2	Veldleeuwrik	16
Gaai	2	Koekoek	1	Watersnip	2
Gekraagde Roodstaart	6	Kokmeeuw	2	Wielewaal	1
Goudhaan	2	Kuifmees	11	Wilde Eend	5
Goudvink	1	Kwartel	2	Wulp	1
Grasmus	8	Matkop	1	Zanglijster	2
Graspieper	8	Meerkoet	2	Zwarte Kraai	3
Grauwe Gans	7	Merel	6	Zwartkop	4
Grauwe Klauwier	1	Nachtzwaluw	8		
Groene Specht	1	Nijlgans	1		

SOORTEN ZONDER TERRITORIUM

Daarnaast werden waarnemingen gedaan van een aantal bijzondere soorten, waaronder een waterral, wintertaling, kruisbek, zwarte specht en een hybride Canadese gans x Grauwe gans. Deze waarnemingen waren echter niet genoeg voor het vaststellen van een geldig territorium.

Boomvalk langs de Melaniedreef, 28 april 2022

Verder werden er een aantal interessante roofvogels waargenomen, zoals roodpootvalk, slechtvalk, boomvalk en wespendif. In het vroege voorjaar waren er waarnemingen van overwintersaars zoals de klapekster en de blauwe kiekendif en doortrek van leuke soorten zangvogels als tapuit, beflijster, paapje en gele kwikstaart.

BMP - B 2022 Kampina-Zandbergsvennen		
<i>Soorten zonder territorium</i>		
roofvogels	overige soorten	voorjaarstrek
Boomvalk	Aalscholver	Beflijster
Buizerd	Blauwe Reiger	Blauwe Kiekendif
Havik	Boerenwaluw	Bokje
Roodpootvalk	Boomklever	Bruine Kiekendif
Slechtvalk	hybride Canadese gans x Grauwe gans	Gele Kwikstaart
Wespendief	Kleine Mantelmeeuw	Grote Zilverreiger
	Krakeend	Keep
	Kruisbek	Klapekster
	Kuifeend	Ooievaar
	Scholekster	Paapje
	Slobeend	Sijs
	Waterral	Tapuit
	Wintertaling	
	Witte Kwikstaart	
	Zwarte Mees	
	Zwarte Specht	

OVERIGE FAUNA

Tijdens onze ochtendbezoeken werden meerdere keren reeën, konijnen en hazen gezien. Op een mooie avond in juni kwamen we op de Pindreef een das tegen.

Het hele voorjaar was gekenmerkt door veel zonnig en warm weer. Zo was ook 28 april een prachtige dag, waarop er in een paar dennen langs de Harense dijk een ware explosie was van vlinders (groentjes met name) en Maartse vliegen, waar weer veel vogels zoals mezen en vinken op af kwamen.

Ree bij het vee op de Hoge Hei, 28 april 2022

BESPREKING VAN ENKELE SOORTEN

Vogels van het open veld

Wulp

De wulp was vroeger een vaste gast op de heide van de Kampina. Tot 2000 waren er nog 25 broedparen, dat werd allengs minder. Dit jaar was er nog 1 wulp die bij verschillende bezoeken is waargenomen, daarbij is echter geen sprake meer van een broedgeval. De oorzaak van de sterke achteruitgang is niet helemaal eenduidig vast te stellen, maar verdroging en vergrassing zijn mede oorzaak van het verdwijnen of slecht bereikbaar worden van het voedsel voor de volwassen vogels en zeker ook de jongen. Recreatiedruk heeft mogelijk ook bijgedragen aan de verstoring van de broedpogingen van deze soort. Bij het verdwijnen van de laatste broedparen kan predatie door de aanwezige zwarte kraaien (en andere roofvogels) de laatste druppel zijn geweest (informatie van Natuurmonumenten via Gijs Clements).

Veldleeuwerik

Met de veldleeuwerik gaat het daarentegen zeer voorspoedig. Het vaststellen van het aantal territoria is niet eenvoudig en vereist fijnmazig uitkammen van het open gebied. Al bij een vroeg bezoek op 8 maart werden een groot aantal veldleeuweriken

waargenomen (17). Opvallend was dat daarna steeds dergelijke aantallen waarnemingen werden gedaan, naarmate het broedseizoen aanving steeds duidelijker van paartjes die gezamenlijk opvlogen bij benadering door de waarnemers ter plaatse.

Zo komen we tot een totaal van 16 territoria. Dit komt goed overeen met gegevens van Natuurmonumenten die een getal van 15 territoria vermelden op de Kampina in 2020. Kennelijk is de bedekking met hoog en laag gras (voornamelijk pijpenstrootje) ideaal voor de veldleeuwerik en ook is er kennelijk voor deze soort voldoende aanbod van kleine insecten als voer voor de ouders en de jongen.

Veldleeuwerik zingend boven de hei, 28 april 2022

Watersnip

De watersnip overwintert in zachte winters zoals dit jaar in ons land onder andere in zeer natte (hei) schrale open gebieden. In ons telgebied troffen wij in februari en maart tot 10 watersnippen aan die opvlogen bij het doorzoeken van het open gebied. Hier stond op dat moment op meerdere plaatsen meer dan 10 cm water. Normaal beginnen watersnippen al in maart met het uitvoeren van baltsvluchten. Wij hebben die echter geen enkele keer waargenomen. Volgens gegevens van de Vogelatlas van Nederlandse broedvogels 2018 (Sovon) is vaker vastgesteld dat watersnippen in droge en warme voorjaren niet of nauwelijks baltsen. Omdat watersnippen verder een zeer verborgen leven leiden is het mogelijk dat we een aantal broedparen hebben gemist. Tijdens het broedseizoen zijn nog maar enkele waarnemingen van watersnippen gedaan, voornamelijk bestaande uit het typische zacht kloktikkend geluid. Wij komen zo tot 2 territoria van mogelijk broedende watersnippen.

Graspieper

Graspiepers zijn het hele jaar aanwezig op de Kampina. Gedurende de winter zwerven ze vaak in kleine groepen rond. In het voorjaar trekt een gedeelte terug naar het noorden, maar een behoorlijk aantal komt hier ook tot broeden. Steeds meer beperkt de aanwezigheid van broedende graspiepers in Nederland zich tot natte natuurgebieden doordat ze door intensieve landbouw uit de agrarische omgeving verdreven worden. In ons gebied vonden we 8 territoria, veelal op basis van nestindicerend gedrag, een enkele keer zagen we de typische baltsvluchten.

Roodborsttapuit

Ook roodborsttapuiten zijn het hele jaar door op de Kampina te vinden. Alleen in strenge winters trekken zij zuidwaarts. Wij vonden vanaf begin maart al volop roodborsttapuiten, met name op de met heide begroeide zandruggen tussen de vennen en langs de Melaniedreef en Harense dijk. Ook voor deze vogel, die in behoorlijke dichtheden kan voorkomen, is het een pittige opgave het aantal plaatsgebonden paartjes te tellen. Wij kwamen tot het aanzienlijke aantal van 25 territoria.

Roodborsttapuit in een berk langs de Melaniedreef, 20 mei 2022

Bosrandvogels

Mooie soorten die we rekenen tot de bosrandvogels en die we in ons gebied aantreffen zijn onder andere de gekraagde roodstaart, de putter en de boomleeuwerik. We vonden ze zoals verwacht vooral in de randen langs de Zandbergsvennen en langs de Melaniedreef. Enkele soorten bespreken we apart.

Boompieper

Deze soort is zeer talrijk (30 territoria) aanwezig, zowel langs de randen van het bos als in bijna elke vrijstaande boom langs de wegen die het gebied begrenzen, maar ook in de bomen midden op de heide. Dit beeld komt overeen met wat we eerder vonden in aangrenzende gebieden (Kerkepad, heide aan de zuidkant van de Melaniedreef)

Nachtwaluw

De nachtzwaluw is een mysterieuze nachtactieve broedvogel van heide met vrijstaande dennen en bosranden. Ze jagen na zonsondergang op grote nachtvlinders. Gelukkig heeft deze vogel in de laatste jaren een come-back gemaakt en de aantallen nemen ook landelijk weer toe. In ons plot vonden we 8 territoria, meest in de bosranden bij de Zandbergsvennen. Mooie waarnemingen van drie concurrerende mannetjes aan de

rand van het grootste ven. Verder 1 territorium bij de bosrand langs de Melaniedreef en 1 in een vrijstaande grove den bij de Harense dijk.

Struweelvogels.

De ruige randen langs de Melaniedreef en rond de Zandbergsvennen herbergen waardevolle populaties van blauwborst, rietgors, grasmus en een enkele kneu. Behoorlijk talrijk waren de fitis en de roodborsttapuit. Gelukkig ook nog twee territoria sprinkhaanzanger die in de afgelopen jaren steeds minder gezien werd.

Sprinkhaanzanger, foto gemaakt bij de Huisvennen, 8 juli 2022

Roofvogels

Van de verschillende roofvogels waar een of meer waarnemingen van werden gedaan (buizerd, torenvalk, boomvalk, slechtvalk, roodpootvalk, havik) werd alleen van de torenvalk een territorium vastgesteld. Er werden twee verschillende buizerden gezien, waarvan een een zeer licht exemplaar was. Van foto's is duidelijk dat dit zelfde exemplaar in 2021 bij het Kerkepad werd waargenomen als waarschijnlijk broedgeval. Van de uilen werd alleen de bosuil enkele malen waargenomen tijdens een avondbezoek in maart. Van het paartje was de vrouw duidelijk plaatsgebonden, het mannetje vloog luid roepend rond.

Zeer lichte buizerd, boven de hei, 7 juni 2022.

Watervogels

De dodaars is een belangrijke gidssoort voor het Natura 2000 gebied van de Oisterwijkse bossen en vennen en de Kampina. Hoewel in het begin van het seizoen nog 3 roepende dodaarzen werden gehoord, is er uiteindelijk maar 1 waarschijnlijk broedgeval vastgesteld op het achterste ven, met aan twee kanten bos en een rijke oeverbegroeiing. Op dit ven ook territoria van wilde eend en meerkoet. Hoewel er hier waarnemingen waren van kuifeend, slobbeend, wintertaling en grauwe gans leidde dit niet tot een territorium. Op de meer open vennen vonden we voornamelijk ganzen, territoria van grauwe en nijlgans en wilde eend. Langs de Harense dijk zagen we ook regelmatig meerdere kokmeeuwen die broedpogingen deden, maar waarschijnlijk niet succesvol.

Overige vogels

-Koekoek

Van de nog niet vermelde vogels is de koekoek er één die nadrukkelijk aanwezig is. Ook al kunnen we bij deze broed-parasiet moeilijk van een territorium spreken (ook al heeft het AviMap programma daar kennelijk geen moeite mee), toch werden bij sommige bezoeken meerdere koekoeken gezien. Ook paartjes met de bijbehorende geluiden en interacties. Opvallend was het gedrag van een paartje koekoek die het duidelijk op roodborsttapuiten voorzien hadden.

Interactie tussen volwassen vrouwtje koekoek en mannetje roodborsttapuit. In oude eik langs de Pindreef, 20 mei 2022.

De roodborsttapuiten probeerden de koekoek te verjagen, terwijl de koekoek zich steeds met geopende snavel naar de roodborsttapuiten richtte. Het leek alsof de koekoek de mogelijke waardvogels vast wou laten zien waar ze straks het voedsel in moesten gaan stoppen....!

In eerdere jaren zijn op de Kampina koekoeken waargenomen als broedparasieten bij graspiepers en rietgorzen. Als het gegeven klopt dat iedere koekoek slechts een enkele soort als waardvogel heeft die haar eieren uitbroedt, dan zouden er op de Kampina dus 3 (paartjes) koekoek tegelijk voor kunnen komen.

-Zanglijster, grote lijster, beflijster en merel

Van de merel werden 6 territoria vastgesteld. Het aantal zanglijsters was 2. En er waren ook 2 territoria grote lijsters. Alle drie soorten kwamen uitsluitend voor langs de bosranden om de Zandbergsvennen en langs het Vossenbos. Van de grote lijster deden wij mooie waarnemingen langs de Pindreef van rondtrekkende ouders met jongen.

Opvallend was dit jaar het grote aantal beflijsters dat we zagen en ook het feit dat ze tot ver in mei nog aanwezig waren. Daarbij werden zelfs nestindicerende waarnemingen gedaan zoals territoriaal gedrag en transport van voedsel. Tot een echt broedgeval is het echter niet gekomen, in de tweede helft van mei waren alle beflijsters weer verdwenen.

-Gauwe klauwier

Op 22 juni zagen enkele leden van de vogelwerkgroep voor het eerst een mannetje gauwe klauwier bij het oostelijke hoekje van ons gebied langs de Melaniedreef. Op 12 juli was de vogel nog aanwezig met een rups van een nachtpauwoog in de bek. Hij verdween hiermee in de vegetatie op de grond. Dit zou kunnen duiden op de aanwezigheid van (een nest met) jongen. Het kan echter ook goed zijn dat het hier een ongepaard mannetje betreft of een mannetje (evt met jongen, die echter niet zijn waargenomen) van een succesvol broedpaar uit de omgeving. Het dichtstbij zijnde bekende broedgeval was aan de Soeperdonken, hemelsbreed ongeveer 3 km verder.

Gauwe klauwier (m) met rups nachtpauwoog. Melaniedreef, 12 juli 2022.

Conclusies en aanbevelingen

Het onderzochte gebied is een van de meest karakteristieke stukken van het gebied rond de grote heide van het natuurgebied de Kampina. De grote stukken open hei, met vrijstaande bomen, de vennen met afwisselende begroeiing, tussen met hei begroeide zandruggen en aangrenzende bosgedeeltes zorgt voor een enorme diversiteit aan biotopen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er een grote diversiteit aan broedvogels (52 soorten met territorium) en overwinterende en doortrekkende soorten wordt aangetroffen.

De teloorgang van de vroeger zo karakteristieke (natte) heidevogels (korhoenders, grutto's, tureluurs etc.) lijkt met de laatste wulp, nog 1 kievit en nog een enkele watersnip wel ongeveer voltooid. Incidentele waarnemingen van sprinkhaanzanger en kwartel geven aan dat ook deze soorten hier sterk bedreigd zijn. Gelukkig blijven er nog typische soorten over als de veldleeuwerik, graspieper, roodborsttapuit en nachtzwaluw die het wel goed doen. Maar dit zijn dan ook soorten die het goed doen op de droge heide en die voor een deel ook afhankelijk zijn van omringende bosranden en vrijstaande bomen en struiken.

Belangrijk voor de diversiteit is de aanvulling met een aantal bijzondere soorten van (vochtig) struweel zoals blauwborst, rietgors en kneu. Het meest talrijk in deze groep is de fitis (29 territoria). Dergelijke struwelen bestaan uit bosjes (berk, wilg, eik, grove den) en struiken (braam, brem, struikwilg) en vinden we langs de Melaniedreef en de Harense dijk, langs de bosranden en tussen de vennen.

Watervogels vinden we vroeg in het seizoen zowel op de vennen als in de ondergelopen gedeeltes op de hei. Die laatste drogen snel op en uiteindelijk is het aantal broedende eenden en ganzen beperkt. Vooral de dodaars is hier met maar één enkel paar vertegenwoordigd en dat is zorgelijk.

Hoewel we niet konden beschikken over gegevens van tellingen uit het (recente) verleden bevestigen onze gegevens de neergaande trend van soorten die afhankelijk zijn van natte heide. Verdroging speelt andere soorten in de kaart, maar ook deze soorten zullen bij toekomstige zeer droge jaren in de problemen kunnen komen als dit leidt tot nog verdere achteruitgang van de insecten die zij (en met name hun jongen) als voedsel nodig hebben. Dat geldt ook voor het aantal hazen, konijnen en kleinere zoogdieren die met name roofvogels als prooidieren nodig hebben.

Als conclusie kunnen we stellen dat het onderzochte gebied onder gunstige omstandigheden (zoals dit voorjaar) volop kansen biedt aan een grote variatie aan broedvogels.

AANBEVELINGEN

Verdroging lijkt het grootste probleem voor dit gebied. Dit geldt zowel voor de vennen als voor de hei. Het vasthouden van het water dat in de winterperiode valt, in ieder geval voor de duur van het broedseizoen, is van groot belang.

Voor Natuurmonumenten is het open houden van het heidegebied een prioriteit. Doel is het karakteristieke heidegebied in stand te houden. Toch is de aanwezigheid van vrijstaande bomen en struiken (en opschietende boompjes) hier van groot belang voor onder andere roodborsttapuit, graspieper en boompieper. Ook de begroeiing langs de Melaniedreef en de Harense dijk is van groot belang voor blauwborst, kneu en grasmus. Hier zou dus ook voorzichtig mee omgegaan moeten worden.

Een nieuw fenomeen is de uitbreiding van de adelaarsvaren, langs de Melaniedreef, op de hei en de zandruggen tussen de vennen. Ook op andere plaatsen in de Kampina lijkt dit moeilijk in de hand te houden en de sterk woekerende plantensoort vormt zo een bedreiging voor de biodiversiteit, primair voor de flora maar uiteindelijk ook voor de verschillende fauna.

Recent is een aanzienlijk deel van het bos (grove den) langs de Pindreef gekapt. Bij gebrek aan gegevens uit het verleden kunnen we niets zeggen over het effect hiervan op de vogeldiversiteit. Wel valt op dat verwachte soorten als grote bonte specht en boomklever als broedvogel ontbreken. Evengoed is het overgebleven stuk van groot belang voor mooie soorten als houtsnip, gekraagde roodstaart, verschillende mezen en natuurlijk de nachtzwaluw. Het is van belang het effect van de kap goed op te volgen, zowel wat betreft de ontwikkeling van de kapvlaktes, als van de overgebleven bosgedeeltes.

Bijlagen

1. Soortkaarten 2022 uit AviMAP

55780_Kampina__Za
ndbergsvennen_2022

Per soort met een territorium een kaart in pdf format met het aantal territoria binnen het gebied (rode stip). In het totaal 52 soorten met territoria, binnen en/of buiten het gebied.